

MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE

789

Na temelju članka 39. stavka 5. Zakona o poljoprivredi (»Narodne novine«, br. 118/18., 42/20., 127/20. – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 52/21. i 152/22.) ministrica poljoprivrede donosi

PRAVILNIK

O PROVEDBI PROGRAMA DRŽAVNE POTPORE ZA KOMPENZACIJU RASTA CIJENE ENERGENATA U SEKTORIMA PRERADE POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA U 2024. GODINI

Predmet Pravilnika

Članak 1.

Ovim se Pravilnikom propisuje provedba Programa državne potpore za kompenzaciju rasta cijene energenata u sektorima prerade poljoprivrednih proizvoda u 2024. godini donesenog Odlukom Vlade Republike Hrvatske, klasa: 022-03/24-04/123, urbroj: 50301-05/16-24-4 od 20. ožujka 2024. godine (u daljnjem tekstu: Program).

Dodjela potpore

Članak 2.

(1) Potpora iz Programa dodjeljuje se na temelju Komunikacije Komisije Privremeni okvir za mjere državne potpore u kriznim situacijama i za tranziciju radi potpore gospodarstvu nakon ruske agresije na Ukrajinu od 9. ožujka 2023. (SL C 101/3, 17. 3. 2023.) kako je posljednji put izmijenjena 21. studenog 2023.

(2) Potpore iz ovoga Programa spojive su s unutarnjim tržištem u smislu članka 107. stavka 3. točke (b) Ugovora o funkcioniranju Europske unije (u daljnjem tekstu: UFEU) te prijavljena Europskoj komisiji na ocjenu u skladu s člankom 108. stavkom 3. UFEU.

Pojmovi

Članak 3.

Pojmovi korišteni u ovom Pravilniku imaju sljedeće značenje:

- korisnik* je svaka fizička ili pravna osoba koja je zadovoljila uvjete Programa i ovoga Pravilnika
- mikro, mala i srednja poduzeća* definirana su člankom 2. Priloga 1. Uredbe Komisije (EU) br. 2022/2472 od 14. prosinca 2022. o proglašenju određenih kategorija potpora u sektorima poljoprivrede i šumarstva te u ruralnim područjima spojivima s unutarnjim tržištem u primjeni članaka 107. i 108. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (SL L 327/1, 21. 12. 2022.) kako je izmijenjena Uredbom Komisije (EU) 2023/2607 od 22. studenoga 2023. o ispravku Uredbe (EU) 2022/2472 o proglašenju određenih kategorija potpora u sektoru poljoprivrede i šumarstva te u ruralnim područjima spojivima s unutarnjim tržištem u primjeni članaka 107. i 108. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (SL L, 23. 11. 2023.) (u daljnjem tekstu: Uredba o poljoprivrednom izuzeću)
- Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo i obrt registriran za obavljanje poljoprivredne djelatnosti kao fizičke osobe* u smislu ovog Pravilnika smatraju se mikro i malim poduzećima
- prerada poljoprivrednih proizvoda* je definirana člankom 3. stavkom 1. točkom g) Zakona o poljoprivredi (»Narodne novine«, broj 118/18., 42/20., 127/20. – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 52/21. i 152/22.) (u daljnjem tekstu: Zakon o poljoprivredi) kao svako djelovanje na poljoprivrednom proizvodu čiji je rezultat proizvod koji

je i sam poljoprivredni proizvod, osim djelatnosti na poljoprivrednim dobrima koje su prijeko potrebne za pripremu životinjskih ili biljnih proizvoda za prvu prodaju

5. *geotagirana fotografija* je fotografija koja sadrži geografsku lokaciju. Nastaje dodjelom geografske širine i dužine fotografiji, a dodatno može prikazivati i nadmorsku visinu, smjer i druge informacije. Automatsko geotagiranje koristi ugrađeni globalni pozicijski sustav (GPS) u uređaju za fotografiranje

6. *energent izuzev prirodnog plina i električne energije* je bilo koji energent koji se koristi za prihvatljivu djelatnost u objektima u kojima se vrši prihvatljiva djelatnost naveden u Prilogu A, točki 3. Uredbe (EZ) br. 1099/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o energetske statistici (SL L 304/1, 14. 1. 2008.) kako je posljednji put izmijenjena Uredbom Komisije (EU) 2022/132 od 28. siječnja 2022. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1099/2008 Europskog parlamenta i Vijeća o energetske statistici u pogledu ažuriranja godišnje, mjesečna i kratkoročne statistike (SL L 20/208, 31. 1. 2022.) izuzev prirodnog plina i električne energije.

Mjere u provedbi Programa

Članak 4.

Mjere u provedbi Programa iz članka 1. ovoga Pravilnika su:

Mjera 1. Potpora za povećanje troška energenata izuzev prirodnog plina i električne energije

Mjera 2. Potpora za dodatne troškove nastale zbog iznimno velikih povećanja cijena prirodnog plina i električne energije.

Uvjeti prihvatljivosti korisnika

Članak 5.

(1) Potpora se ne može dodijeliti poduzetnicima koji podliježu neizvršenom nalogu za povrat sredstava na temelju prethodne odluke Europske komisije kojom se potpora ocjenjuje nezakonitom i nespojivom s unutarnjim tržištem.

(2) Potpora na temelju ovoga Pravilnika i Programa ne dodjeljuje se poduzetnicima na koje se primjenjuju sankcije koje je donijela EU, uključujući, ali ne ograničavajući se na:

– osobe, subjekte ili tijela posebno navedene u pravnim aktima kojima se izriču te sankcije

– poduzetnike koji su u vlasništvu ili pod kontrolom osoba, subjekata ili tijela na koje se primjenjuju sankcije koje je donijela EU ili

– poduzetnike koji djeluju u sektorima na koje se primjenjuju sankcije koje je donijela EU, u mjeri u kojoj bi se potporom ugrozili ciljevi odgovarajućih sankcija.

(3) Prihvatljivi korisnici potpore u obje mjere su mikro, mala i srednja poduzeća, te velika poduzeća koja prerađuju poljoprivredne proizvode životinjskog i/ili ne-životinjskog podrijetla te udovoljavaju jednom od navedenih uvjeta:

a) Upisana u Upisnik odobrenih objekata u poslovanju s hranom životinjskog podrijetla u Odjeljak I – Meso domaćih kopitara i papkara i/ili Odjeljak II – Meso peradi i lagomorfa, SANTE djelatnost »SH«

b) Upisana u Upisnik odobrenih objekata u poslovanju s hranom životinjskog podrijetla u Odjeljak I – Meso domaćih kopitara i papkara i/ili Odjeljak II – Meso peradi i lagomorfa i/ili Odjeljak 0 – Opće aktivnosti, SANTE djelatnost »CS« i »PP«, te kao glavnu djelatnost prema Odluci o nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. – NKD 2007. (»Narodne novine«, broj 58/07) (u daljnjem tekstu: NKD) imaju na razini razreda jednu od sljedećih djelatnosti: 10.11. Prerada i konzerviranje mesa, 10.12. Prerada i konzerviranje mesa peradi, 10.13. Proizvodnja proizvoda od mesa i mesa peradi

c) Upisana u Upisnik odobrenih objekata u poslovanju s hranom životinjskog podrijetla Odjeljak IX – Sirovo mlijeko i mliječni proizvodi, a koji u 2023. godini imaju evidentiran otkup mlijeka od primarnih proizvođača ili upisana u Upisnik registriranih objekata u poslovanju s hranom životinjskoga podrijetla s opisom djelatnosti »prerada mlijeka na gospodarstvu«

d) Upisana u Registar subjekata i pripadajućih objekata u poslovanju s hranom iz nadležnosti sanitarne inspekcije Državnog inspektorata te pripadaju u kategoriju objekta koji obavlja djelatnost proizvodnje, prerade i prometa hrane ne-životinjskog podrijetla i mješovite hrane te dodataka prehrani s naznakom opisa djelatnosti objekta »prerada« i/ili

»proizvodnja«, te kao glavnu djelatnost prema NKD-u imaju na razini razreda jednu od sljedećih djelatnosti: 10.31. Prerada i konzerviranje krumpira, 10.32. Proizvodnja sokova od voća i povrća, 10.39. Ostala prerada i konzerviranje voća i povrća

e) Upisana u Registar subjekata i pripadajućih objekata u poslovanju s hranom iz nadležnosti sanitarne inspekcije Državnog inspektorata te pripadaju u kategoriju objekta koji obavlja djelatnost proizvodnje, prerade i prometa hrane ne-životinjskog podrijetla i mješovite hrane te dodatka prehrani, s naznakom opisa djelatnosti objekta »prerada« i/ili »proizvodnja«, te kao glavnu djelatnost prema NKD-u imaju na razini razreda jednu od sljedećih djelatnosti: 10.41. Proizvodnja ulja i masti, 10.61. Proizvodnja mlinskih proizvoda, 10.81. Proizvodnja šećera.

(4) Podnositelj iz stavka 3. točke c) ovoga članka, upisan u Upisnik odobrenih objekata u poslovanju s hranom životinjskog podrijetla Odjeljak IX – Sirovo mlijeko i mliječni proizvodi, koji prerađuje isključivo mlijeko proizvedeno na vlastitom gospodarstvu mora imati u Jedinstvenom registru držanih životinja u 2023. godini upisana grla mliječnih i/ili kombiniranih pasmina.

(5) Podnositelji iz stavka 3. točaka d) i e) ovoga članka koji prerađuju isključivo vlastite poljoprivredne proizvode moraju imati evidentirane površine u ARKOD evidenciji.

Prihvatljivi troškovi

Članak 6.

(1) Prihvatljivim troškovima smatraju se isključivo troškovi energenata vezani izravno za aktivnosti prerade kako je definirano člankom 3. ovoga Pravilnika i ne uključuju troškove vezane za: fizičku manipulaciju sirovina i prerađenih proizvoda, njihovo skladištenje, troškove uredskih prostora, distributivnih skladišta, distribuciju proizvoda općenito i troškove prodajnih prostora prerađenih proizvoda.

(2) Za Mjeru 1. prihvatljivi trošak na temelju kojeg se izračunava potpora utvrđuje se kao povećanje troškova energenata izuzev prirodnog plina i električne energije, a izračunava se pomoću sljedeće formule:

$$(p(t) - p(\text{ref})) * q$$

gdje je:

$p(t)$ – prosječna cijena pojedinog energenta u prihvatljivom razdoblju od 1. siječnja 2023. godine do 31. prosinca 2023. godine u €/jedinici energenta (EUR/jedinici energenta)

$p(\text{ref})$ – prosječna cijena pojedinog energenta u referentnom razdoblju od 1. siječnja 2021. godine do 31. prosinca 2021. godine u kn/jedinici energenta (EUR/jedinici energenta)

q – količina pojedinog energenta kupljena od dobavljača u razdoblju od 1. siječnja 2023. godine do 31. prosinca 2023. godine

(3) Za Mjeru 2. prihvatljivi troškovi izračunavaju se na temelju povećanja troškova prirodnog plina i/ili električne energije, a izračunavaju se pomoću sljedeće formule:

$$(p(t) - p(\text{ref}) * 1,5) * q(t)$$

gdje je:

p – jedinična cijena u kn/kWh (EUR/kWh);

q – količina prirodnog plina i/ili električne energije kupljena od dobavljača u kWh (potrošena količina);

ref – referentno razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2021. godine;

t – određeni mjesec u razdoblju potpore od 1. siječnja do 31. prosinca 2023. godine.

(4) U izračunu prihvatljivog troška iz stavka 3. ovoga članka, za razdoblje od 1. rujna 2022. godine, količina prirodnog plina i/ili električne energije korištena za izračun prihvatljivog troška ne može biti veća od 70 % potrošnje korisnika u istom razdoblju 2021. godine.

(5) Količine energenata za izračun prihvatljivog troška su isključivo količine nabavljene od vanjskih dobavljača koje je prihvatljiv korisnik potrošio kao krajnji potrošač. Količine nabavljene od strane dobavljača koji je dio istog poduzetnika kao i prihvatljiv korisnik, te cijene po jedinici energenata nabavljene od istih ne uzimaju se u obzir pri izračunu

prihvatljivog troška.

Oblik i način dodjele potpore

Članak 7.

(1) Potpora u Mjeri 1. dodjeljuje se u skladu s odjeljkom 2.1. točkom 61. Privremenog kriznog okvira u obliku izravnih bespovratnih sredstava.

a) najviši iznos potpore po korisniku ni u jednom trenutku ne prelazi 50 % prihvatljivog troška,

b) ukupni iznos potpore ne može biti veći od 2.250.000,00 eura po poduzetniku sukladno s točkom 61. podtočkom (a) Privremenog kriznog okvira.

(2) Potpora u Mjeri 2. dodjeljuje se u skladu s odjeljkom 2.4., točkom 72. Privremenog kriznog okvira u obliku izravnih bespovratnih sredstava.

a) najviši iznos potpore po korisniku ni u jednom trenutku ne prelazi 50 % prihvatljivih troškova,

b) ukupni iznos potpore ne može biti veći od 4.000.000,00 eura po poduzetniku sukladno s točkom 72. podtočkom (f) Privremenog kriznog okvira.

(3) Potpore dodijeljene na temelju odjeljka 2.4. Privremenog kriznog okvira zbrajaju se s potporama dodijeljenima na temelju odjeljka 2.1. Privremenog kriznog okvira pod uvjetom da se ne prijeđe ukupan iznos od 4.000.000,00 eura po poduzetniku.

(4) Tečaj koji se primjenjuje za utvrđivanje iznosa potpore, odnosno preračunavanje troškova nastalih u kunama u eure, fiksni je tečaj konverzije između eura i kune utvrđen uredbom Vijeća EU-a u skladu s člankom 140. stavkom 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

(5) Svi iznosi potpore moraju biti bruto iznosi, tj. prije odbitka poreza ili drugih troškova.

(6) Potpore iz ovoga Pravilnika i Programa mogu se zbrajati s potporama odobrenim na temelju Uredbe Komisije (EU) br. 2023/2831 od 13. prosinca 2023. o primjeni članka 107. i 108. Ugovora o funkcioniranju Europske unije na de minimis potpore (SL L, 15. 12. 2023.) ili s potporom na temelju Uredbe o poljoprivrednom izuzeću uz poštivanje odredbi o zbrajanju iz tih uredbi.

(7) Ako se nakon zaprimanja zahtjeva koji udovoljavaju propisanim uvjetima za dobivanje potpore, utvrdi da je ukupni iznos zahtjeva veći od iznosa osiguranog u Državnom proračunu za ovu namjenu, iznos potpore po korisniku proporcionalno će se umanjiti.

Način i rokovi podnošenja zahtjeva

Članak 8.

(1) Zahtjev za potporu (u daljnjem tekstu: Zahtjev) za mjere iz članka 4. ovoga Pravilnika popunjava se putem AGRONET zaštićene mrežne aplikacije (u daljnjem tekstu: AGRONET) Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (u daljnjem tekstu: Agencija za plaćanja).

(2) Pri popunjavanju Zahtjeva iz stavka 1. ovoga članka podnositelj je dužan u ZIP datoteci na AGRONET-u za svaku odabranu mjeru iz članka 4. ovoga Pravilnika priložiti:

a) presliku Izvatka iz obrtnog registra ili drugi prikladan dokaz o razvrstavanju prema NKD-u ukoliko je podnositelj fizička osoba u PDF formatu ili presliku posljednje izdane Obavijesti o razvrstavanju poslovnog subjekta prema NKD-u 2007. Državnog zavoda za statistiku ukoliko je podnositelj pravna osoba u PDF formatu, izuzev podnositelja iz članka 5. stavka 3. točaka a) i c)

b) dokaz o upisu u Registar subjekata i pripadajućih objekata u poslovanju s hranom iz nadležnosti sanitarne inspekcije Državnog inspektorata u PDF formatu, izuzev podnositelja iz članka 5. stavka 3. točaka a), b) i c)

c) ispravno popunjenu Tablicu izračuna iznosa potpore u XLSX ili XLS formatu

d) geotagirane fotografije s jasno vidljivim brojevima prijavljenih obračunskih mjernih mjesta/trošila povezanih s prihvatljivom djelatnosti, na koje se odnosi Zahtjev u JPG, JPEG ili PNG formatu. U slučaju tehničkih problema i odstupanja između stvarnih lokacija obračunskih mjernih mjesta i GPS lokacija na geotagiranim fotografijama podnositelj zahtjeva je dužan dostaviti u PDF formatu, potpisanu i ovjerenu izjavu kojom pod kaznenom i materijalnom odgovornošću potvrđuje stvarnu adresu obračunskih mjernih mjesta/trošila

e) preslike računa za nabavku energenata i njihove specifikacije iz kojih se jasno vidi na koja obračunska mjerna mjesta se odnose računi i kolika je potrošnja trošila za svako prijavljeno obračunsko mjesto u objektima u kojima se vrši prihvatljiva djelatnost za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2021. godine i za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2023. godine u PDF formatu

f) ovjerene potvrde dobavljača energenata da su sva potraživanja prema njemu podmirena od strane podnositelja u PDF formatu

g) ukoliko je tijekom prihvatljivog razdoblja došlo do zamijene plombe i/ili brojila kod obračunskih mjernih mjesta povezanih s prihvatljivom djelatnosti, podnositelj je dužan priložiti i potvrdu dobavljača ili izvođača o izvršenim radovima i zamjeni plombi u PDF formatu.

(3) ZIP datoteka iz stavka 2. ovoga članka ne smije sadržavati dodatne datoteke ili druge formate datoteka odnosno ekstenzije osim navedenih u stavku 2. ovoga članka.

(4) Po popunjavanju Zahtjeva iz stavka 1. ovoga članka podnositelj je dužan Zahtjev ispisati i ovjeriti potpisom te pečatom ukoliko je pravna osoba.

(5) Uz Zahtjev podnositelj je dužan je priložiti obrazac Izjave popunjen na računalu, ispisan i ovjeren potpisom te pečatom ukoliko je pravna osoba.

(6) Zahtjev iz stavka 4. ovoga članka s priloženom Izjavom iz stavka 5. ovoga članka podnositelj je dužan poslati preporučenom pošiljkom na adresu: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Ulica grada Vukovara 269d, 10000 Zagreb, s naznakom: »Program državne potpore za kompenzaciju rasta cijene energenata u sektorima prerade poljoprivrednih proizvoda u 2024. godini« u roku od 15 dana od dana stupanja na snagu ovoga Pravilnika.

(7) Podnositelji koji nemaju pristup AGRONET-u dužni su prije popunjavanja Zahtjeva iz stavka 1. ovoga članka na računalu popuniti, ispisati i potpisom te pečatom za pravne osobe ovjeriti obrazac Zahtjeva za upis u evidenciju korisnika zajedničke organizacije tržišta te ga dostaviti osobno ili preporučenom pošiljkom na adresu: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Ulica grada Vukovara 269d, 10000 Zagreb, s naznakom: »Zahtjev za upis u evidenciju korisnika zajedničke organizacije tržišta«.

(8) Po upisu podnositelja u Evidenciju korisnika zajedničke organizacije tržišta Agencija za plaćanja odobrit će pristup podnositelju u AGRONET te mu putem elektroničke pošte na e-mail adresu navedenu na obrascu iz stavka 5. ovoga članka dostaviti korisničko ime i zaporku pomoću kojih pristupa AGRONET-u.

(9) Obrasce iz stavka 2. točka c) i stavka 5. i 7. ovoga članka objavljuje Agencija za plaćanja na svojim službenim mrežnim stranicama (www.apprrr.hr).

Administrativna kontrola i postupak dodjele potpore

Članak 9.

(1) Ministarstvo poljoprivrede dostavlja podatke vezane za uvjete prihvatljivosti propisane člankom 5. stavkom 3. točkama a), b) i c) i stavkom 4., izuzev podataka o razvrstavanju poslovnog subjekta prema NKD-u.

(2) Prihvatljivim se smatraju isključivo Zahtjevi podneseni na način propisan u članku 8. ovoga Pravilnika.

(3) Zahtjevi iz članka 8. ovoga Pravilnika, podneseni nakon roka propisanog u članku 8. stavku 6. ovoga Pravilnika, neće se razmatrati.

(4) Agencija za plaćanja provodi administrativnu kontrolu Zahtjeva na temelju:

a) uvjeta prihvatljivosti za ostvarivanje prava na potporu navedenih u Programu i ovome Pravilniku i

b) drugih podataka iz internih baza i registara drugih tijela državne uprave i agencija.

(5) U slučaju da se tijekom administrativne kontrole utvrdi da su informacije na Izjavi iz članka 8. stavka 2. točke d) ili Izjavi iz članka 8. stavka 5. ovoga Pravilnika dostavljene od strane podnositelja, neistinite ili netočne, svi podneseni Zahtjevi povezanih subjekata podnositelja bit će odbijeni, a podnositelji isključeni iz ostvarivanja prava na potporu iz Programa.

(6) U slučaju sumnje da se na prijavljenim obračunskim mjernim mjestima ne obavljaju djelatnosti prerade Agencija za plaćanja ima pravo tražiti naknadnu dostavu preslika ulaznih računa ili otkupnih blokova ako podnositelj nije obveznik poreza na dobit, odnosno kartice robno-materijalnog knjigovodstva ako je podnositelj obveznik poreza na dobit za proizvode koji se prerađuju.

(7) Agencija za plaćanja na temelju rezultata provedene administrativne kontrole donosi:

a) Odluku o odobrenju isplata korisnicima koji su udovoljili uvjetima ovoga Pravilnika ili

b) Odluku o neudovoljavanju uvjetima za ostvarivanje prava na potporu podnositeljima, koji ne udovoljavaju propisanim uvjetima.

(8) Agencija za plaćanja Odluke iz stavka 7. ovoga članka podnositeljima zahtjeva dostavlja u skladu s člankom 15. stavkom 2. Zakona o poljoprivredi putem AGRONET-a.

Dopuna i/ili ispravak Zahtjeva/Izjave

Članak 10.

(1) Ukoliko su Zahtjev iz članka 8. stavak 1. ili Izjava iz članka 8. stavak 5. nepotpuni ili ukoliko su potrebne ispravke ili dodatna obrazloženja vezana uz dostavljenu dokumentaciju, Agencija za plaćanja će po završenoj administrativnoj kontroli na svojim mrežnim stranicama objaviti Poziv za dostavu s popisom podnositelja i potrebnim informacijama za svakog podnositelja.

(2) Podnositelj je dužan dostaviti traženo u roku od osam dana od dana objave Poziva za dostavu dopune na mrežnim stranicama Agencije za plaćanja.

Žalbe

Članak 11.

Na odluke iz članka 9. stavka 7. ovoga Pravilnika može se podnijeti žalba u skladu s člankom 15. stavkom 5. Zakona o poljoprivredi.

Povrat potpore

Članak 12.

(1) U slučaju neopravdanih plaćanja, korisnik potpore će vratiti iznos koji mu je Agencija za plaćanja odredila Odlukom o povratu sredstava iz članka 144. Zakona o poljoprivredi.

(2) Povrat sredstava i poravnanje povrata sredstava izvršit će se u skladu s člancima 144., 145. i 146. Zakona o poljoprivredi.

Zaštita osobnih podataka

Članak 13.

Sa svim osobnim podacima prikupljenim na temelju odredbi ovoga Pravilnika postupat će se u skladu s Uredbom (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) (SL L 119, 4. 5. 2016.).

Stupanje na snagu

Članak 14.

Ovaj Pravilnik stupa na snagu prvoga dana od dana objave u »Narodnim novinama«.

Klasa: 404-01/24-01/25
Urbroj: 525-13/853-24-11
Zagreb, 9. travnja 2024.

Ministrica poljoprivrede
Marija Vučković, v. r.